

ACC. N:R M. 44849

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

N å g r a s k o l m i n n e n . (p. Viby by i
berättat av ds. Jönsson) /
Byggm. Nils Jönsson, Kävlinge.

När skolväsendet i medio av förra århundradet fick sin första utformning drömde väl ingen, att den skulle få den vidd, som "vi sena tidens barn" fått bevittna.

Lokalfrågan var det si och så med, men å vissa platser ivrade adelsmännen för allmänhetens upplysning och - såsom i min hemsocken och i flera andra - byggde skolhus, til vilka deras namn ännu äro knutaa; en De la Gardies, en Hallenborgs m.fl.. Dessa skolhus äro antagligen nu renoverade eller helt ombyggda, utvecklingen har de senaste åren gått fort framåt. Storskolan hemma var uppförd år 1847.

Lärarens arbetsbörda var på den tiden stor, alla klasserna hade gemensam arbetstid, den enda lättnaden var när "översta" pojken fick höra de minsta i innanläsning. I min hemskola hade den gamle läraren dotter, mågot krympling, tagit sig an de små nybörjarna. Då jag år 1879 vid sex års ålder började min vandring på kunskapens väg voro nyutexaminerade lärare och lärarinna antagna i socknen. Det är några minnen från dessa åren som jag vill berättat.

"Småskolan", där jag först hamnade, var inhyst i en ga

gammal bondgård, där halva manbyggnaden upptogs av skolbyggnad med lärarinnan bostad. I andra hälften hyrde en smedmästare med familj. Gemensam förstuga gagnades, och det så väl, att smeden i ena hörnet vid ingången till skolsalen hade en skrothög av gamla hästskor o.d. I en sidobyggnad hade smeden sin verkstad, men inte störde det oss.

Den nyantagna lärarinnan var ung och hur seminarieutbildningen var, ligger utanför min vetskap, men nog var dennes undervisningsmetoder lite originella. Till karbasen vädjade hon inte så ofta, men när det skedde, skulle en av pojkarna anskaffa denna i ett busksnår. Från morgon till kväll traggades på disciplinerna: Ola, peta dig inte i näsan! ; Hans, skrapa inte med fötterna! ; Nils sköt nu din skrivning! o.s.v. ...

Straffmetoderna voro i övrigt originella. Om en tre-fyra stycken på något sätt förbrutit sig, ställdes de emot varandra att hålla i en stång, som en gång hade utgjort nedre stängen till Palestinas karta. Någon egentlig skamvrå fanns inte plats till, utan placeringen var vid ena långsidan i skollokalen. Ibland sattes den felande ut i en skrubb vid sidan av lokalen. En gång, då även jag var med, och den psalmvers, som varit i läxa, inte hade fastnat i de små hjärnorna, placerades vi i en rad ett stycke från väggen, där vi nedhukade och på tå häv skulle "läsa över".

Ett intermeso, som står klart i minnet ännu, var då

hon agat prästbondens pojke, en kolerisk liten herre, och av den-
ne fick griffeltavlan slungad mot armen. Pojken sprang ut i för-
stugan, där han - enligt egen utsago - hade i ovannämnda skrothög
nappat till sig ett långt järnstycke till anfall, i händelse lära-
rinnan kom efter.

Redan vid sex års ålder började traskandet till skolan
på den tiden, och då kunde de flesta sitt alfabet och till och
med läsa innantill. Lärarinnans avlöning var troligen ganska
knapp, varför ett halvt tjog ägg eller ett halvt skålpund smör
var ett gott tillskott, där det i många fall kom som "förmildran-
de omständighet" om pysen hittat på "fuffens" eller någon hade
svårt med läxan.

Efter de två åren i småskolan bar det så åstad till
storskolan, där den nye läraren kort förut installerats. Det var
som att komma i en annan värld, ty här var ordning och reda. Från
åren här har jag endast goda och glada minnen.

Skolbyggnaden var efter dåtida förhållanden i gott
skick och utgjordes av en stor skolsal med en stor järnugn mitt i

salen, vilken ugn om vintern eldades rödglödgad, utan att värmen därför hann ut i bortersta vrårna. Under snötider stodo vi samlade kring densamma och töade upp samt värmdde de våta och kalla träskor, som då utgjorde den vanliga fotbeklädnaden. En ganska stor samlingsal fanns, men denna utgjorde på samma gång kommunalrum och gagnades för övrigt av läraren, som här hade bokbindarverkstad. Samlingen fick bliva i förstugan och på gården, när klockan klang och vi i dubbla led vandrade in i skolan.

Innanför dörren i skollokalen stod ett stort skåp, i vilket vi ställde våra matkorgar, ty vägen var i flesta fall lång och mellanmål behövdes. Vid ena sidan om skåpet stodo de bajonettförsedda trägevär, som vid gymnastik- exercisen gagnades, vid andra sidan stodo skolans kartor.

Lärjungeantalet var mellan 70 och 80 och innefattade 4 klasser. Hur nervpåfrestande det var att sköta en sådan skara, kan man föreställa sig. Men skoltiden var inte så bortplottrad på allsköns ämnen. Det var de för dagliga livet mest behöfliga, som inpräntades. Placeringen var i med öppna fack försedda långa bän-

kar, 6 å 7 alumner i varje. Bänkarna voro lite skrangliga, så att de vid hastig "uttryckning" ibland föllo framåt, till obotlig skada för de framtill hängande griffeltavlorna och de ovanpå stående bläckhornen.

De sanitära förhållandena voro efter våra fordringar ganska primitiva.

Det är med en stilla undran som man ibland tänker: "Hur kunde en folkskollärare på den tiden hinna med allt?" Och ändå hann man i sista klassen med att i räkning tröska igenom alla räknesätten i Siljeströms räknebok, t.o.m. första gradens ekvationer. Av övriga ämnen voro katekes och biblisk historia ju vardagsmat, men dessutom geografi, geometri, lite historia, rättskrivning och sång.